

Megjelenési adatok:

Petrétei József – Tilk Péter: Magyarország alkotmányjogának alapjai. Kodifikátor Alapítvány, Pécs, 2014

XV. fejezet

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG¹

A) Az Alkotmánybíróság alaptörvényi szabályozása

Az **Alaptörvény** – „Az állam” címet viselő részben – a 24. cikkében határozza meg az Alkotmánybíróságra vonatkozó **legfontosabb szervezeti és hatásköri előírásokat**, de az Alaptörvényben más helyeken is található **utalások** az Alkotmánybíróságra, illetőleg az Alkotmánybíróság elnökére. A 24. cikk (9) bekezdése úgy rendelkezik, hogy az Alkotmánybíróság hatáskörének, szervezetének, működésének részletes szabályait sarkalatos törvény határozza meg. Ez az **Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény** (Abtv.), amelynek 70. §-a rögzíti, hogy az Alkotmánybíróság eljárására vonatkozó részletes szabályokat az **Alkotmánybíróság ügyrendje** állapítja meg.

B) Az Alkotmánybíróság jellege és szervezete

I. Az Alkotmánybíróság jellegéről és az alkotmánybírák jogállásáról

1. Az Alkotmánybíróság jellegének meghatározása

a) Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény által létrehozott, **önálló alkotmányos állami szerv**, amely **tizenöt tagból** (alkotmánybírói tisztségből) – köztük az elnökből és az elnökhelyettesből – **álló testület**. Az Alkotmánybíróság az **Alaptörvény védelmének legfőbb szerve**: az **Alaptörvény elsődlegességét minden állami szervvel**, így a népképviselői szervvel (az Országgyűléssel) **szemben is garantálnia** kell.

b) Az Alkotmánybíróság legfontosabb feladata a demokratikus jogállam, az alkotmányos rend és az Alaptörvényben biztosított jogok védelme, a jogrendszer belső összhangjának megőrzése, valamint a hatalommegosztás elvének érvényre juttatása. Az Alkotmánybíróság **alapvető rendeltetése** tehát az **alkotmányossági szempontoknak az államszervezet egészében való érvényesítése**. Az Alkotmánybíróság alkotmányvédelmi funkciója érvényesülésének fontos garanciáját jelenti **egyrészt** az, hogy **határozatai** – főszabály szerint – **mindenkire nézve kötelező** (erga omnes) **hatályúak**, és az alkalmazott **jogkövetkezményeket** – az Alaptörvény és az Abtv. keretei között – **maga állapítja meg**, **másrészt** pedig az a törvényi előírás, hogy az **Alkotmánybíróság tagjai függetlenek**, csak az Alaptörvénynek és a törvényeknek vannak alárendelve. Ugyanakkor az Alkotmánybíróság sem rendelkezik korlátlan hatalommal, mivel **a hatályos Alaptörvényhez kötött**: főszabály szerint nem vizsgálhatja felül és nem semmisítheti meg az Alaptörvény egyetlen rendelkezését sem, és hatásköre nem terjed ki az Alaptörvény szabályainak módosítására, illetve megváltoztatására sem. Az Alkotmánybíróság **nem része a rendes bírósági rendszernek: egyedüli és egyfokozatú, sui generis jogintézmény**, amely **önálló költségvetéssel** működik.

¹ A fejezet az OTKA K 109319. sz. szerződése alapján az OTKA támogatásával jött létre.

c) Funkciójának maradéktalan ellátása érdekében a testület önállóságát és függetlenségét azok a szabályok is biztosítják, amelyek az **Alkotmánybíróság tagjainak jogállását** körvonalazzák: az alkotmánybírák **választására, összeférhetetlenségére, mentelmi jogára és megbízatásuk megszűnésére** vonatkoznak.

2. Az Alkotmánybíróság tagjainak választása

Az Alkotmánybíróság tagjait az **Országgyűlés** – az országgyűlési **képviselők kétharmadának** szavazatával – **tizenkét évre** választja. Az Alkotmánybíróság tagja **nem választható újra**.

a) Az alkotmánybíróvá választás előfeltételei

Az Abtv. az alkotmánybíróvá történő megválasztás esetében **pozitív és negatív feltételeket** állapít meg. A **pozitív** feltételek közé sorolható, hogy az Alkotmánybíróság tagjává megválasztható minden olyan **büntetlen előéletű**, és az országgyűlési képviselők választásán **választható magyar állampolgár**, aki **jogász** végzettséggel rendelkezik, továbbá a **45. életévét betöltötte, de 70. életévét még nem**. A **szakmai feltételek** biztosítása érdekében a törvény a jogi végzettséget két vonatkozásban – **vagylagos feltételként** – konkretizálja: alkotmánybíró csak **kiemelkedő tudású elméleti jogász** (egyetemi tanár vagy a Magyar Tudományos Akadémia doktora) lehet, vagy az, aki **legalább húszévi, jogi területen folytatott szakmai gyakorlattal** rendelkezik. A jogi szakmai gyakorlatot olyan munkakörben kell eltölteni, amely betöltésének feltétele a jogász végzettség. A három **negatív** feltétel az alkotmánybíró pártatlanságát és függetlenségét hivatott szolgálni. Eszerint az Alkotmánybíróságnak nem lehet tagja az, aki a **megválasztása napját megelőző négy éven belül a Kormány tagja, valamely párt vezető tisztségviselője volt, vagy állami vezetői tisztséget** töltött be.

b) Az alkotmánybírák jelölése és a választási eljárás

Az Alkotmánybíróság tagjaira az Országgyűlésben képviselettel rendelkező pártok képviselőcsoportjai által delegált legalább kilenc és legfeljebb tizenöt képviselőből álló **jelölő bizottság** tesz javaslatot. A javasolt személyeket az **Országgyűlés** alkotmányügyi kérdésekkel foglalkozó **állandó bizottsága meghallgatja**, és a parlament az állandó bizottság véleményének ismeretében szavaz a jelöltekről. **Alkotmánybíró** az a jelölt lesz, aki az **összes országgyűlési képviselő kétharmadának szavazatát** megkapja. Az Alkotmánybíróság tagja hivatalba lépését megelőzően az Országgyűlés előtt esküt tesz.

3. Az összeférhetlenségi szabályok

a) Az Alaptörvény szerint az alkotmánybírák **nem lehetnek tagjai pártnak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet**.

b) Az Abtv. alapján az Alkotmánybíróság tagjának megbízatása **összeegyeztethetetlen minden más** állami vagy önkormányzati, társadalmi, politikai, gazdasági **tisztséggel**, illetve **megbízatással, kivéve a tudományos és felsőoktatási** tevékenységhez közvetlenül kapcsolódó tisztségeket, ha ez az alkotmánybírói feladatok ellátását nem akadályozza. Az Alkotmánybíróság tagja a **tudományos, oktatói, művészeti, lektori, szerkesztői**, valamint a **jogi oltalom alá eső szellemi tevékenységen kívül más kereső foglalkozást nem folytathat**. Miután az alkotmánybírói tagság összeférhetetlen – a jelzett tevékenységek kivételével –

minden más kereső foglalkozással, ezért az alkotmánybírákat olyan anyagi elismerésben kell részesíteni, amely az **anyagi függetlenséget** is biztosítja számukra.

4. Az alkotmánybírák mentelmi joga

Az Alkotmánybíróság tagját – az országgyűlési képviselőhöz hasonlóan – **mentelmi jog** illeti meg, amely a **tevékenysége zavartalan ellátását** biztosítja, mert **kétirányú védelmet garantál** a számára: a **felelősségmentességet** és a **sérthetetlenséget**. A **felelősségmentesség** az alkotmánybíró javára szóló **büntethetőséget kizáró ok**, amely megbízatásának lejárta után is tart, azaz **végleges, feltétlen és örök mentességet** ad. Az Alkotmánybíróság tagja az Alaptörvényben és az Abtv.-ben meghatározott alkotmánybírósági **hatáskörök gyakorlása során kifejtett tevékenysége**, az általa **közölt tény vagy vélemény miatt** bíróság vagy hatóság előtt – megbízatásának ideje alatt és azt követően – néhány kivételtől eltekintve – **nem vonható felelősségre**. A **sérthetetlenség** – amely az alkotmánybíró megbízatási ideje alatt illeti meg – **feltételes eljárási mentességet biztosít**: az Alkotmánybíróság tagját **csak tettenérés esetén** lehet **őrizetbe** venni, és ellene csak az **Alkotmánybíróság előzetes hozzájárulásával** lehet **büntetőeljárást**, valamint **szabálysértési eljárást indítani vagy folytatni**, továbbá büntető eljárásjogi **kényszerintézkedést alkalmazni**.

Az Alkotmánybíróság tagja **mentelmi jogáról** – a szabálysértési eljárás kivételével – **nem mondhat le**.

5. Az alkotmánybírósági tagság megszűnése

Az alkotmánybírósági **tagság megszűnésének eseteit** az Abtv. **taxatív** felsorolással állapítja meg:

a) A **megbízatási időtartam** – a 12 év – **letelte**.

b) Az alkotmánybíró **halála**.

c) Az alkotmánybíró **lemondása**. A lemondást az alkotmánybíró az Alkotmánybíróság elnökével, a testület elnöke pedig az Országgyűlés elnökével **írásban** közli. A lemondás **érvényességéhez elfogadó nyilatkozat nem** szükséges.

d) Az **összeférhetetlenség** megállapítása.

e) Ha az **Alkotmánybíróság tagja** az országgyűlési képviselők választásán **már nem választható**. Az Abtv. szerint ebben az esetben a testület tagjának a megbízatása megszűnik, mert az alkotmánybíróvá történő megválasztás egyik pozitív feltétele, a passzív választójog megléte hiányzik.

f) Az alkotmánybíró **felmentése**. Felmentéssel szűnhet meg a megbízatás, ha az Alkotmánybíróság tagja **neki fel nem róható okból** nem képes eleget tenni megbízatásából eredő feladatainak, azaz nem tud részt venni az Alkotmánybíróság munkájában. Ilyen esetben az Alkotmánybíróság teljes ülése – a körülmények mérlegelésével – az alkotmánybíró felmentheti megbízatása alól.

g) Az alkotmánybíró **kizárása**. Kizárással szűnhet meg az alkotmánybíró megbízatása, ha **neki felróható okból nem tesz eleget** megbízatásából eredő feladatainak, vagy a tisztségére

méltatlanná vált, és ezért az Alkotmánybíróság teljes ülése az Alkotmánybíróság tagjai közül kizárja. A kizárás **kötelező eseteként** az Abtv. úgy rendelkezik, hogy ki kell zárni az Alkotmánybíróság tagjai közül azt, aki **jogerős** ítéletben megállapított, közvérdra üldözendő **szándékos bűncselekményt** követ el, továbbá **neki felróható okból** – önhibájából – **egy évig nem vesz részt** az Alkotmánybíróság munkájában, vagy a **vagyonyilatkozat-tételi kötelezettségét szándékosan elmulasztja**, vagy pedig a vagyonyilatkozatában lényeges adatot, tényt **szándékosan valótlanul közöl**.

II. Az Alkotmánybíróság szervezete

1. Az Alkotmánybíróság teljes ülése

A teljes ülés az **Alkotmánybíróság legfőbb testületi szerve**, amely az **Alkotmánybíróság összes tagjából** áll. Az Alkotmánybíróság teljes ülésén az **Alkotmánybíróság tagjai tanácskozási és szavazati joggal** vesznek részt, továbbá hivatalból vesz részt a főtitkár. A teljes ülés akkor **határozatképes**, ha azon legalább az Alkotmánybíróság **tagjainak kétharmada**, köztük az elnök – vagy az elnök akadályoztatása esetén az elnökhelyettes – jelen van. A teljes ülés a **döntéseit általában nyílt** szavazással, **szótöbbséggel, tartózkodó szavazat nélkül** hozza meg. Az Alkotmánybíróság **tagja a döntésben köteles** részt venni. Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt.

2. Az Alkotmánybíróság tanácsai

a) A **tanács minden** olyan **ügyben** eljárhat, **amelyet** az Abtv. vagy az Ügyrend **nem utal** a **teljes ülés**, illetve az egyesbíró hatáskörébe. A **tanácsok számáról, összetételéről** és a **tanácsvezető személyéről** az elnök javaslatára a **teljes ülés dönt**. A tanács **állandó vagy ideiglenes tanács formájában** hozható létre.

b) Az Alkotmánybíróságon **három öttagú állandó tanács** működik, és **minden alkotmánybíró tagja valamelyik öttagú állandó tanácsnak**.

c) **Ideiglenes tanács** az elnök javaslatára a **teljes ülés határozatával**, az abban megjelölt indítványok elbírálására, soronkívülség elrendelése esetén, az ügyteher mérséklése céljából, vagy egyéb fontos okból – de **legfeljebb egyéves időtartamra** – hozható létre. Az ideiglenes tanács **három tagból** áll.

3. Az Alkotmánybíróság elnöke és elnökhelyettese

a) Az Alkotmánybíróság szervezetén belül sajátos funkcióval rendelkezik az Alkotmánybíróság elnöke, akit az **Országgyűlés** – az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával – az **Alkotmánybíróság tagjai közül választ**, és megbízatása az **alkotmánybírói hivatali ideje lejártáig** tart.

b) Az elnök munkáját az **elnökhelyettes** segíti, akit az Alkotmánybíróság tagjai sorából – az elnök javaslatára – az **Alkotmánybíróság teljes ülése titkos szavazással** választ meg.

4. Az Alkotmánybíróság bizottságai

A bizottságok a teljes ülésnek és az Alkotmánybíróság elnökének **véleményező, javaslattevő**, illetve – a teljes ülés és az elnök felhatalmazásával – **döntés-előkészítő**, vagy **ellenőrző testületei**. A bizottság **állandó vagy ideiglenes bizottság** formájában hozható létre.

5. Az Alkotmánybíróság hivatali szervezete

Az Alkotmánybíróság **igazgatási munkaszervezete** az **Alkotmánybíróság Hivatala**, amely szűk létszámú **apparátus**, és amely **ellátja** az Alkotmánybíróság **szervezeti működtetési, ügyviteli és döntés-előkészítési** feladatait. A Hivatalt a **főtitkár vezeti**, akit az elnök javaslatára a teljes ülés nyílt szavazással választ meg, és aki az **elnök irányítása alatt** végzi munkáját. A főtitkár az Abtv.-ben és az Alkotmánybíróság ügyrendjében meghatározottak szerint **közreműködik az Alkotmánybíróság döntéseinek előkészítésében**.

C) Az Alkotmánybíróság feladat- és hatáskörébe tartozó eljárások és jogkövetkezmények

I. Az Alkotmánybíróság feladat- és hatáskörének általános jellemzői

1. A feladat- és hatáskörök megállapítása

Az Alkotmánybíróság feladat- és hatáskörét egyrészt az **Alaptörvény**, másrészt az **Abtv.** szabályozzák. Az **Országgyűlésnek** alkotmányi **felhatalmazása** van az alkotmánybírósági **hatáskörök** sarkalatos **törvénnyel** való **bővítésére**.

Az **Alkotmánybíróság** feladat- és hatáskörének megállapításával összefüggésben feltétlenül utalni kell arra is, hogy a testületnek **joga van saját hatáskörét értelmező tevékenységével konkretizálnia**.

2. A feladat- és hatáskörök korlátozása

Az **Alaptörvényben** több olyan **rendelkezés** is található, amelyek az **Alkotmánybíróság feladat- és hatáskörgyakorlásának korlátját** jelentik.

a) Az **egyik** ilyen előírás azt mondja ki, hogy az **Alaptörvény** rendelkezéseit azok **céljával**, a benne foglalt **Nemzeti hitvallással és történeti alkotmányunk vívmányaival összhangban** kell **értelmezni**. E **rendelkezés maga is intenzív értelmezésre szorul**, amelyet szükségszerűen az Alkotmánybíróságnak kell elvégeznie.

b) A **másik** előírás az Alkotmánybíróság számára kötelezővé teszi, hogy hatáskörgyakorlása során **költségvetési megfontolásokat** vegyen figyelembe: mivel **Magyarország a kiegyensúlyozott, átlátható és fenntartható költségvetési gazdálkodás elvét** érvényesíti, ezért az **Alkotmánybíróság** – a bíróságokhoz, a helyi önkormányzatokhoz és más állami szervekhez hasonlóan – a feladata ellátása során ezt az elvet **köteles tiszteletben tartani**.

c) A **harmadik** rendelkezés az **államadóssággal összefüggő korlátozást** rögzíti. Eszerint mindaddig, **amíg az államadósság a teljes hazai össztermék felét meghaladja**, az Alkotmánybíróság az Alaptörvényben megállapított egyes hatásköreit **csak korlátozottan** gyakorolhatja.

E korlátozás azt jelenti, hogy a központi **költségvetésről**, a központi költségvetés végrehajtásáról, a központi **adónemekről**, az **illetékekről** és **járadékokról**, a **vámokról**, valamint a **helyi adók központi feltételeiről** szóló **törvények** Alaptörvénnyel való

összhangját **kizárólag** az **élethez** és az **emberi méltósághoz** való joggal, a **személyes adatok védelméhez** való joggal, a **gondolat**, a **lelkiismeret** és a **vallás szabadságához** való joggal vagy a **magyar állampolgársághoz kapcsolódó jogokkal** összefüggésben **vizsgálhatja** felül, és ezek sérelme miatt **semmisítheti** meg.

E korlát alól az Alaptörvény annyiban tesz kivételt, hogy rögzíti: az Alkotmánybíróság az e tárgykörbe tartozó törvényeket is korlátozás nélkül jogosult megsemmisíteni, ha a törvény megalkotására és kihirdetésére vonatkozó, az Alaptörvényben foglalt **eljárási követelmények** nem teljesültek.

d) A **negyedik** előírás az Alaptörvény **Záró és vegyes rendelkezéseinek 5. pontjában** található, miszerint „[a]z **Alaptörvény hatálybalépése előtt meghozott alkotmánybírósági határozatok hatályukat veszítik**. E rendelkezés nem érinti az ezen határozatok által kifejtett joghatásokat.” Ez azt jelenti, hogy az **Alkotmánybíróság nincs kötve** a korábbi Alkotmány alapján meghozott **határozataihoz**. Az Alkotmánybíróság azonban – ha az Alkotmány és az Alaptörvény szövege között egyezés tapasztalható – továbbra is hasznosítja a korábbi döntéseiben lefektetett elvi megállapításokat.

e) **Végül** a korlátozó előírások között indokolt megemlíteni az Alaptörvénynek azt a rendelkezését, amely szerint „[a]z Alkotmánybíróság a **jogszabály felülvizsgálni nem kért rendelkezését csak** abban az esetben vizsgálhatja, illetve semmisítheti meg, ha az a felülvizsgálni kért jogszabályi rendelkezéssel **szoros tartalmi összefüggésben áll.**”

II. Az Alkotmánybíróság egyes feladat- és hatáskörei

1. Az Alaptörvénnyel való összhang előzetes vizsgálata (előzetes normakontroll eljárás)

Az Alaptörvény **két helyen** rendelkezik az Alkotmánybíróság előzetes normakontroll hatásköréről.

Egyfelől kimondja **a) az Alaptörvénynek** vagy **módosításának előzetes vizsgálhatóságát**, de csak **korlátozott módon**, mégpedig a megalkotás eljárási követelményeinek teljesítése szempontjából.

Másfelől rögzíti, hogy az Alkotmánybíróság az Alaptörvénnyel való összhang szempontjából megvizsgálja **b) az elfogadott, de ki nem hirdetett törvényeket**.

Ezekhez képest az **Abtv.** az előzetes normakontroll eljárásnak **további esetköreit** is tartalmazza, mégpedig **c) a nemzetközi szerződés** vagy annak **valamely rendelkezése** Alaptörvénnyel való összhangjának **előzetes vizsgálatát**, illetve **d) a normatív határozatba foglalt hárszabályi rendelkezések** előzetes vizsgálatát.

a) Az Alaptörvény vagy módosítása megalkotásának előzetes vizsgálhatósága

Az **alkotmányozással összefüggésben előzetes normakontroll kizárólag a köztársasági elnök** által kezdeményezhető, mégpedig csak akkor, ha az Országgyűlés elnöke által aláírt és kihirdetésre neki megküldött alkotmányi normával kapcsolatban úgy ítéli meg, hogy az Alaptörvénynek vagy az Alaptörvény módosításának a **megalkotására** vonatkozó, az **Alaptörvényben foglalt eljárási követelményeket nem** tartották meg. Az Alkotmánybíróságnak az indítványról **soron kívül**, de legkésőbb **harminc napon belül** határoznia kell, és ha azt állapítja meg, hogy az Alaptörvény vagy az Alaptörvény módosítása

nem felelt meg az alaptörvényi eljárási követelményeknek, akkor az Alaptörvényt vagy az Alaptörvény módosítását az **Országgyűlés újratárgyalja**.

b) Az elfogadott, de még ki nem hirdetett törvény Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálata

Az Alkotmánybíróság előzetes normakontroll eljárás során vizsgálja az **elfogadott, de még ki nem hirdetett törvény** (rendekezéseinek) az **Alaptörvénnyel való összhangját**.

Az előzetes normakontroll eljárás **indítványozására** egyfelől az **Országgyűlés**, másfelől a **köztársasági elnök** jogosult.

ba) Az **Országgyűlésnek** az előzetes normakontroll eljárás megindításánál a következő **feltételeket** kell teljesítenie: **egyrészt** az eljárásról való döntés **meghatározott indítványozókhoz** kötött, aki lehet a **törvény kezdeményezője**, a **Kormány**, vagy az **Országgyűlés elnöke**. **Másrészt** az eljárás **indítványozását** még a törvény **zárószavazása előtt** kell megtenni. **Harmadrészt** a parlament az **indítványról** csak a **zárószavazást követően határozhat**. Ha az Országgyűlés az **indítványt elfogadja**, akkor az **Országgyűlés elnöke** a törvényt az Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálata céljából haladéktalanul **megküldi** az Alkotmánybíróságnak.

bb) A **köztársasági elnök** szintén kezdeményezhet előzetes normakontroll eljárást, de **csak akkor**, ha az **Országgyűlés ezt még nem** tette meg. Az államfői alkotmányossági vétóra – ezen túlmenően – akkor kerülhet sor, ha az Országgyűlés elnöke a törvényt aláírta és megküldte a köztársasági elnöknek. Ilyen esetben ugyanis **ha az államfő a törvényt vagy annak valamely rendelkezését az Alaptörvénnyel ellentétesnek tartja** – és az Országgyűlés nem kezdeményezett előzetes normakontrollt –, akkor az Országgyűlés által elfogadott törvényt az Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálata érdekében **megküldi az Alkotmánybíróságnak**.

Ha az Alkotmánybíróság **alaptörvény-ellenességet állapít meg**, az **Országgyűlés a törvényt** az alaptörvény-ellenesség megszüntetése érdekében **újratárgyalja**, mert az **Alaptörvénnyel ellentétes törvény nem hirdethető ki**. Az **újra megtárgyalt és elfogadott törvény** Alaptörvénnyel való összhangjának **vizsgálata ismételten kérhető** az Alkotmánybíróságtól, mégpedig mind az **Országgyűlés**, mind a **köztársasági elnök által**, a már ismertetett feltételek szerint. Ha az Alkotmánybíróság az ismételten lefolytatott eljárásában is megállapítja a törvényi rendelkezés vagy rendelkezések alaptörvény-ellenességét, az Országgyűlést felhívja jogalkotói feladatának Alaptörvénnyel összhangban történő teljesítésére.

bc) A **köztársasági elnöknek** – az Alaptörvény szerint – lehetősége van **politikai vétó** alkalmazására is: ha ugyanis a **törvénnyel** vagy annak valamely rendelkezésével **nem ért egyet**, és **nem élt** az **alkotmányossági vétóval**, a **törvényt** az aláírás előtt, **észrevételeinek közlésével**, **egy alkalommal megfontolásra visszaküldheti** az Országgyűlésnek. A visszaküldött törvényt az **Országgyűlés újra megtárgyalja**, és elfogadásáról ismét határoz. Ekkor **két eset** lehetséges: a törvényt a parlament **vagy módosítja**, **vagy pedig változatlan szöveggel** fogadja el. **Ha a visszaküldött törvényt** az Országgyűlés **módosítja**, akkor az Alaptörvénnyel való összhang előzetes vizsgálatát mind az **Országgyűlés**, mind a **köztársasági elnök kérheti**, de **kizárólag a módosított rendelkezések** tekintetében, **vagy** arra hivatkozással, hogy a törvény **megalkotására vonatkozó**, az Alaptörvényben foglalt **eljárási követelmények nem teljesültek**. **Ha viszont** a köztársasági elnök egyet nem értése

folytán visszaküldött törvényt az Országgyűlés **változatlan szöveggel** fogadja el, akkor előzetes normakontroll **már csak a köztársasági elnök** kérhet, mégpedig a törvény megalkotására vonatkozó, az Alaptörvényben foglalt **eljárési követelmények nem teljesülésére** való hivatkozással.

c) A nemzetközi szerződés vagy valamely rendelkezése Alaptörvénnyel való összhangjának előzetes vizsgálata

Az Alkotmánybíróság **előzetes** normakontroll eljárás hatásköre kiterjed a **nemzetközi szerződés vagy valamely rendelkezése Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatára** is. Az Alaptörvény szerint a **köztársasági elnök** az Országgyűlés felhatalmazása alapján **elismeri a nemzetközi szerződés kötelező hatályát**. A nemzetközi szerződés kötelező hatályának köztársasági elnök általi elismerését **megelőzően a köztársasági elnök**, illetve – ha szerződést kormányrendelet hirdeti ki, a szerződés kötelező hatályának elismerését megelőzően – a **Kormány kérheti** az Alkotmánybíróságtól a nemzetközi szerződés Alaptörvénnyel való összhangjának **előzetes vizsgálatát**.

d) A normatív határozatba foglalt házsabályi rendelkezések előzetes vizsgálata

A házsabályi rendelkezésekről szóló normatív határozat Alaptörvénnyel való összhangjának előzetes vizsgálatát e **határozat elfogadására irányuló javaslat kezdeményezője**, a **Kormány**, valamint az **Országgyűlés elnöke indítványozhatja**, és az Országgyűlés az elfogadott törvény előzetes normakontrolljára vonatkozó eljárás szerint kérheti az Alkotmánybíróságtól. Az Országgyűlés elnöke és jegyzői a normatív határozatot csak akkor írják alá, ha az Alkotmánybíróság nem állapít meg alaptörvény-ellenességet.

2. Az Alaptörvénnyel való összhang utólagos vizsgálata (utólagos normakontroll eljárás)

Ennek az Alaptörvény szerint két esete különböztethető meg: **a) az Alaptörvény megalkotásának és módosításának eljárás** szempontú **utólagos normakontrollja**, illetve **b) jogszabály** Alaptörvénnyel való összhangjának **utólagos vizsgálata**.

a) Az Alaptörvény megalkotásának és módosításának eljárás szempontú utólagos normakontrollja

Az Alaptörvény lehetővé teszi, hogy az **Alkotmánybíróság** az **Alaptörvényt** és az **Alaptörvény módosítását a megalkotására és kihirdetésére** vonatkozóan – az Alaptörvényben foglalt **eljárési követelményekre** tekintettel – utólag, a kihirdetést követően is **felülvizsgálhassa**. A testületnek tehát ebben az esetben **sincs lehetősége** – hasonlóan a megalkotás előzetes vizsgálhatóságához – **tartalmi szempontú** vizsgálatra.

Ezt az utólagos normakontroll eljárást a **Kormány**, az országgyűlési **képviselők egynegyede**, a **Kúria elnöke**, a **legfőbb ügyész** vagy az **alapvető jogok biztosa** kezdeményezheti, mégpedig **korlátozott időtartamban**: indítványozási jogukkal az Alaptörvény és az Alaptörvény módosításának **kihirdetésétől számított harminc napon belül** élhetnek. Ha az Alkotmánybíróság azt állapítja meg, hogy az Alaptörvény vagy az Alaptörvény módosítása nem felelt meg az alaptörvényi eljárás követelményeknek, az Alaptörvényt vagy az Alaptörvény módosítását – a kihirdetésre visszamenőleges hatállyal – **megsemmisíti**.

b) Jogszabály utólagos vizsgálata

A jogszabály utólagos vizsgálata az **absztrakt normakontroll** esete, mivel ez az eljárás nem áll összefüggésben konkrét jogvitával, ettől független, és az a **célja**, hogy adott **jogszabály alkotmányosságát általános értelemben tisztázza**. A vizsgálathoz elegendő az indítvány, és nincs megkövetelve, hogy az indítványozó a konkrét jogait érvényesítse. E hatáskörében eljárva az Alkotmánybíróság a **Kormány**, az országgyűlési **képviselők egynegyede**, a **Kúria elnöke**, a **legfőbb ügyész** vagy az **alapvető jogok biztosa kezdeményezésére** felülvizsgálja a jogszabályoknak az Alaptörvénnyel való összhangját.

Ha az Alkotmánybíróság az utólagos normakontroll eljárásban a hatályos jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességét megállapítja, a jogszabályt vagy jogszabályi rendelkezést **teljesen vagy részben megsemmisíti**. A **hatályon kívül helyezett jogszabály** alaptörvény-ellenességét azonban az Alkotmánybíróság csak akkor állapíthatja meg, ha a jogszabályt **konkrét esetben még alkalmazni** kellene.

3. Bírói kezdeményezés egyedi normakontroll eljárás iránt

E hatáskör az **utólagos normakontroll sajátos** – ún. **konkrét** (vagyis valamely **egyedi**, meghatározott) ügyben alkalmazott – **eseteként** is felfogható: az Alkotmánybíróság bírói kezdeményezésre **oron kívül**, de **legkésőbb kilencven napon belül** felülvizsgálja az egyedi ügyben alkalmazandó jogszabálynak az Alaptörvénnyel való összhangját. Ha ugyanis a **bírónak** az előtte folyamatban levő **egyedi ügy** elbírálása során **olyan jogszabályt** kell alkalmaznia, amelynek **alaptörvény-ellenességét észleli**, vagy alaptörvény-ellenességét az **Alkotmánybíróság már megállapította** – a bírósági eljárás felfüggesztése mellett – az Alkotmánybíróságnál kezdeményezi a jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességének **megállapítását**, illetve az alaptörvény-ellenes jogszabály **alkalmazásának kizárását**.

4. Az alkotmányjogi panasz

Az Alaptörvény az **alkotmányjogi panasz** intézményével az **Alaptörvényben biztosított jogok sérelmének orvoslását** teszi lehetővé, vagyis csak ilyen sérelem estén lehet igénybe venni, mégpedig **kétféle formában**: az Alkotmánybíróság felülvizsgálja **egyrészt a) az egyedi ügyben alkalmazott jogszabálynak**, **másrészt b) a bírói döntésnek** az Alaptörvénnyel való összhangját. Az államadóssággal összefüggő **hatáskör-korlátozás** azonban **itt is** – mindkét esetben – fennáll.

a) Az egyedi ügyben alkalmazott jogszabály Alaptörvénnyel való összhangjának felülvizsgálata (normatív panasz)

Ez a hatáskör az Alaptörvényben biztosított jogokat sértő **jogszabály alkalmazása vagy hatályosulása miatt** bekövetkező alaptörvény-ellenesség orvoslására szolgál, de igénybevételenek – és így egyes formáinak – különböző feltételei vannak.

aa) Az Abtv. úgy rendelkezik, hogy az Alkotmánybírósághoz **alkotmányjogi panasszal** – főszabály szerint – az **egyedi ügyben érintett személy vagy szervezet** fordulhat, vagyis e hatáskörnél konkrét ügynek és konkrét érintettségnak kell fennállnia. Az **indítványozás** akkor lehetséges, **ha** az érintettnek az ügyben folytatott **bírósági eljárásban alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazása** folytán az **Alaptörvényben biztosított jogának sérelme** következett be, és **jogorvoslati lehetőségeit már kimerítette**, vagy jogorvoslati lehetőség

nincs számára biztosítva. Az Alkotmánybíróság azonban ebben az eljárásban a bírói döntés alkotmányosságát is vizsgálhatja.

ab) **Kivételesen** azonban – az előzőtől eltérően – **akkor is** kezdeményezhető az Alkotmánybíróság eljárása alkotmányjogi panasz miatt, **ha az alaptörvény-ellenes jogszabály** rendelkezésének alkalmazása vagy hatályosulása folytán **közvetlenül, bírói döntés nélkül** következett be a jogsérelem, **és nincs** a jogsérelem orvoslására szolgáló **jogorvoslati eljárás**, vagy a jogorvoslati lehetőségeit az indítványozó már kimerítette.

ac) Az Abtv. azt is lehetővé teszi, hogy a **legfőbb ügyész szintén az Alkotmánybírósághoz fordulhasson**. Erre az ügyész részvételével lefolytatott **egyedi ügyben alkalmazott jogszabály** Alaptörvényben biztosított **jogok sérelmét okozó** alaptörvény-ellenességének vizsgálata érdekében kerülhet sor akkor, **ha a jogosult maga nem képes** jogainak védelmére, **vagy a jogsérelem a személyek nagyobb csoportját érinti**. E hatáskörrel az ügyészség a közérdek védelmét biztosító feladatának tesz eleget.

Ha az **Alkotmánybíróság** az alaptörvény-ellenességet megállapítja, **határozatának jogkövetkezménye** szintén az utólagos normakontroll eljárásnál írottakkal egyezik meg.

b) A bírói döntés Alaptörvénnyel való összhangjának felülvizsgálata (valódi vagy individuális panasz)

ba) Ez a panaszeljárás magának a **bírói döntésnek az alaptörvényt sértő jellege** következtében vehető igénybe. Az alaptörvény-ellenes bírói döntéssel szemben ugyanis az egyedi ügyben érintett **személy vagy szervezet alkotmányjogi panasszal** fordulhat az Alkotmánybírósághoz, **ha az ügy érdemében hozott döntés vagy a bírósági eljárást befejező egyéb döntés az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogát sérti**, és az indítványozó a **jogorvoslati lehetőségeit már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs** számára biztosítva. Ha az Alkotmánybíróság a bírói döntéssel szemben indítványozott alkotmányjogi panasz alapján **megállapítja a bírói döntés alaptörvény-ellenességét, a döntést megsemmisíti**. A bírói döntés megsemmisítése esetén az Alkotmánybíróság megsemmisítheti a döntéssel felülvizsgált más bírósági vagy hatósági döntéseket is.

bb) Az alkotmányjogi panasz igénybevételére azonban az Abtv. további rendelkezéseket is tartalmaz. Eszerint az Alkotmánybíróság **nem automatikusan** fogadja be a panaszindítványokat, hanem **csak akkor, ha a bírói döntést érdemben befolyásoló** alaptörvény-ellenesség, vagy **alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés** áll fenn. További feltétel, hogy az alkotmányjogi panaszt a **sérelmezett döntés kézbesítésétől számított hatvan napon belül**, illetve – ha a jogsérelem az alaptörvény-ellenes jogszabály rendelkezésének alkalmazása vagy hatályosulása folytán közvetlenül, bírói döntés nélkül következett be – az alaptörvény-ellenes jogszabály hatálybalépésétől számított **száznolcvan napon belül** lehet **írásban** benyújtani.

5. A nemzetközi szerződésbe ütközés vizsgálata

a) Az Alkotmánybíróság a jogszabályok nemzetközi szerződésbe ütközésének vizsgálatát az **indítványozók** – az országgyűlési képviselők egynegyede, a Kormány, a Kúria elnöke, a legfőbb ügyész, valamint az alapvető jogok biztosa – **kezdeményezésére, illetve bármely eljárása során hivatalból** (ex officio) végzi. Ezen túlmenően az Abtv. lehetővé teszi a **bíró** számára azt, hogy – a bírósági eljárás felfüggesztése mellett – az Alkotmánybíróság eljárását

kezdemenyezze, ha az előtte folyamatban levő egyedi ügy elbírálása során olyan jogszabályt kell alkalmazni, amelynek nemzetközi szerződésbe ütközését észleli.

b) Ha az Alkotmánybíróság a vizsgálata során megállapítja a jogszabály nemzetközi szerződésbe ütközését, akkor határozatának **kétféle jogkövetkezménye** lehet attól függően, hogy a nemzetközi szerződést kihirdető jogszabály és az ebbe ütköző jogszabály között az **Alaptörvény milyen hierarchiát** állapított meg:

ba) Ha **olyan jogszabály** nemzetközi szerződésbe ütközését állapítja meg az Alkotmánybíróság, **amely** a nemzetközi szerződést **kihirdető jogszabállyal** az Alaptörvény alapján **nem lehet ellentétes**, a nemzetközi szerződéssel ellentétes **jogszabályt teljesen vagy részben megsemmisíti**.

bb) Ha viszont **olyan jogszabály** nemzetközi szerződésbe ütközését állapítja meg, **amellyel** a nemzetközi szerződést **kihirdető jogszabály** az Alaptörvény alapján **nem lehet ellentétes**, az ellentét feloldása érdekében – a körülmények mérlegelése alapján, határidő megjelölésével – **felhívja a Kormányt**, illetve az Országgyűlést, hogy a megjelölt határidőben tegye meg az **ellentét feloldása érdekében** szükséges intézkedéseket.

6. Az Országgyűlés népszavazás elrendelésével összefüggő határozatának vizsgálata

Az Országgyűlés **népszavazást elrendelő**, valamint **kötelezően elrendelendő** népszavazás elrendelését **elutasító határozatát** az Alkotmánybíróság az elrendelés vagy elutasítás Alaptörvénnyel való összhangja és törvényessége tekintetében **bárki indítványára harminc napon belül** felülvizsgálja. Az Alkotmánybíróság a határozat **érdevében csak akkor** folytat vizsgálatot, ha az aláírásgyűjtő ív **hitelesítése és a népszavazás elrendelése között a körülményekben** olyan **lényeges változás** következett be, amelyet a Nemzeti Választási Bizottság, illetve a Kúria nem vehetett figyelembe, és a döntést érdemben befolyásolhatja. Az Alkotmánybíróság **nem vizsgálja érdemben** azt az indítványt, amelyben az **indítványozó a népszavazási kérdés tartalmát** illető, illetve a hitelesítéssel összefüggő alkotmányossági aggályokra hivatkozik. Az Alkotmánybíróság e hatáskörében az Országgyűlés határozatát **helybenhagyja**, vagy az Országgyűlés határozatának **megsemmisítése** mellett az Országgyűlést **új határozat meghozatalára** hívja fel.

7. Alaptörvény-ellenesen működő képviselő-testület feloszlásával összefüggő véleményezés

Az Alaptörvény lehetővé teszi, hogy az Országgyűlés a Kormány indítványára feloszlassa az alaptörvény-ellenesen működő **helyi önkormányzati vagy nemzetiségi önkormányzati** képviselőtestületet. Az Alkotmánybíróság a Kormány előterjesztéséről **elvi véleményt** nyilvánít: a **Kormány által előadott tényállításokat nem vizsgálja felül**.

8. A vallási közösségekkel összefüggő hatáskör

Az Alkotmánybíróság a vallási közösségekkel összefüggésben **két hatáskört** gyakorol: egyfelől **a) az Országgyűlésnek a vallási tevékenységet végző szervezet elismerésével összefüggő döntésének vizsgálatát**, másfelől **b) a vallási közösség alaptörvény-ellenes működésével összefüggő véleményezést**.

a) Az Országgyűlés vallási tevékenységet végző szervezet elismerésével összefüggő döntésének vizsgálata

E hatáskör a vallási tevékenységet végző szervezet **egyházként történő elismerésével összefüggő eljáráshoz** kapcsolódik. Az egyházként történő elismerésről az Országgyűlés hoz döntést: vagy elfogadja az elismerésről szóló törvényjavaslatot, és ezzel dönt az egyházként történő elismerésről, vagy pedig nem fogadja el, és erről határozatot hoz. Ha az **Országgyűlés** a vallási tevékenységet végző szervezet **egyházként történő elismerését elutasítja**, akkor az **elutasító határozatot** az **Alkotmánybíróság** az érintett vallási tevékenységet végző szervezet indítványára **felülvizsgálja**. Az eljárásban az Alkotmánybíróság az **Országgyűlés** egyházként történő elismerésre irányuló **eljárásának törvényességét vizsgálja** felül. Az Alkotmánybíróság kétféle döntést hozhat: vagy helybenhagyja az Országgyűlés határozatát, vagy az Országgyűlés határozatának megsemmisítése mellett az Országgyűlést új határozat meghozatalára hívja fel.

b) A vallási közösség alaptörvény-ellenes működésével összefüggő véleményezés

Az Alkotmánybíróság a **vallási közösség alaptörvény-ellenes működésére** vonatkozóan a **bevett egyház** esetén a **Kormány**, a **vallási tevékenységet végző szervezet** esetén a **bíróság indítványa** alapján **elvi véleményt** nyilvánít. Ha a **vallási tevékenységet végző szervezet** működése az Alkotmánybíróság elvi véleménye alapján az Alaptörvénybe ütközik, akkor a **bíróság** – az ügyész keresete alapján – e szervezetet **felosztatja**. Ha a **bevett egyház** tevékenysége – az Alkotmánybíróság elvi véleménye alapján – az Alaptörvénybe ütközik, akkor a **Kormány** az Országgyűlésnél kezdeményezi az érintett egyháznak az egyházakról szóló törvény mellékletéből való törlését, és a bevett egyház ilyen jogállása az Országgyűlés erre vonatkozó döntése alapján megszűnik.

9. A köztársasági elnök tisztségétől való megfosztása

Az Alaptörvényt vagy tisztsége gyakorlásával összefüggésben valamely törvényt szándékosan megsértő, illetve a szándékos bűncselekményt elkövető köztársasági elnökkel szemben az országgyűlési **képviselők együtöde indítványozhatja** a tisztségétől való megfosztást. A megfosztási eljárás **megindításához** az országgyűlési **képviselők kétharmadának szavazata szükséges**. A szavazás titkos. A megfosztási eljárás lefolytatása az **Alkotmánybíróság hatáskörébe** tartozik. Az Alkotmánybíróság e jogkörében a döntését a **teljes ülés jelenlévő tagjai kétharmadának egyetértésével** hozza meg.

10. A hatásköri összeütközés feloldása

Ha – a **bíróságok és a közigazgatási hatóságok kivételével** – az állami szervek, illetve állami és önkormányzati szervek között hatásköri összeütközés merül fel, az érintett szerv az Alkotmánybíróságnál indítványozhatja a hatásköri összeütközésnek – az Alaptörvény értelmezése alapján történő – megszüntetését, vagyis azok a kérdések tartoznak ebbe a körbe, amelyek az Alaptörvény értelmezésével megválaszolhatók. Hatásköri összeütközés **két módon** következhet be: **két vagy több szerv ugyanabban az ügyben** állapítja meg a **hatáskörét**, vagy a **hatáskörének hiányát**. Az alkotmánybírósági eljárást tehát azok a szervek indítványozhatják, amelyek között a hatásköri összeütközés felmerült. Az **Alkotmánybíróság dönt** arról, hogy a vitában melyik szervnek van hatásköre, és **kijelöli** az eljárásra kötelezett szervet.

11. Az önkormányzati rendeletek, a közjogi szervezetszabályozó eszközök és a jogegységi határozatok vizsgálata

a) Az Alkotmánybíróság az **önkormányzati rendelet Alaptörvénnyel való összhangját** – az **utólagos normakontroll** eljárásban, a bírói kezdeményezés alapján folytatott **egyedi normakontroll** eljárásban, valamint az egyedi ügyben alkalmazott **jogszabállyal kapcsolatos alkotmányjogi panasz** alapján meghatározott hatáskörében – csak **akkor** vizsgálja, **ha** a **vizsgálat tárgya kizárólag** az Alaptörvénnyel való összhang megállapítása, mégpedig az önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközésének vizsgálata nélkül. Az önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközéséről és megsemmisítéséről viszont nem az Alkotmánybíróság, hanem a Kúria önkormányzati tanácsa dönt.

b) Az Alkotmánybíróság utólagos normakontroll eljárásban, bírói kezdeményezés alapján folytatott egyedi normakontroll eljárásban, alkotmányjogi panasz alapján, vagy nemzetközi szerződésbe ütközés vizsgálata során felülvizsgálja a **közjogi szervezetszabályozó eszközöknek**, valamint a Kúria által alkotott – a bírósági jogalkalmazás egységét biztosító – **jogegységi határozatoknak** az Alaptörvénnyel, illetve nemzetközi szerződéssel való összhangját.

12. Az Alaptörvény értelmezése

E hatáskör **lényege**, hogy az Alkotmánybíróság magyarázza az Alaptörvény rendelkezéseit, kifejtse e rendelkezések tartalmát, feltárja valódi jelentésüket. A testület alaptörvény-értelmező tevékenysége **két formában** valósulhat meg: egyrészt **a) konkrét** – egyedi ügyhöz kapcsolódó – alaptörvény-értelmezés során, másrészt **b) absztrakt** – nem konkrét esethez kapcsolódó – **értelmezéskor**.

a) **Konkrét alaptörvény-értelmezésre** akkor kerül sor, amikor az Alkotmánybíróság meghatározott alkotmányjogi konfliktus megoldásához keresi a vonatkozó alaptörvényi szabályozás jelentéstartalmát. Ilyenkor az alaptörvény-értelmező tevékenység **nem elsődleges**, hanem az adott ügy eldöntésénél csak **járulékos jellegű**: a döntés kialakításához igénybe vett egyik megoldási módszer és eszköz, amelyet a legtöbb hatásköre gyakorlásakor alkalmaz.

b) **Az absztrakt** – kifejezetten az Alaptörvény meghatározott rendelkezésének interpretációjára irányuló – **értelmezést** az Alkotmánybíróság az **Országgyűlés vagy annak állandó bizottsága**, a **köztársasági elnök**, a **Kormány**, illetve az **alapvető jogok biztosa indítványára** végzi, vagyis más szervnek, illetve tisztségviselőnek nincs e hatáskörben indítványozási joga. Az értelmezés **feltétele**, hogy a testület az Alaptörvény rendelkezését **konkrét alkotmányjogi problémával összefüggésben** – tehát nem általánosságban vagy teljesen elvont módon – értelmezi, mégpedig akkor, **ha** az értelmezés **közvetlenül** – más jogszabály közbejötté nélkül – **levezethető az Alaptörvényből**. **Ha** a konkrét alkotmányjogi probléma **állami szerv** jogállásával, működésével, vagy feladat- és hatáskörével összefüggésben merül fel, az Alkotmánybíróság az Alaptörvény rendelkezésének értelmezését **akkor** végzi, ha az alkotmányjogi probléma az Alaptörvénnyel összhangban történő **működést**, illetve feladat- és hatáskörgyakorlást **ellehetetleníti**, illetve az értelmezési bizonytalanság **a jogbiztonságot veszélyezteti**.

13. A jogalkotói mulasztással előidézett alaptörvény-ellenesség megállapítása

Ha az Alkotmánybíróság **hatáskörei gyakorlása során** folytatott eljárásában a **jogalkotó általi mulasztással** előidézett alaptörvény-ellenesség fennállását állapítja meg, a mulasztást elkövető szervezet – határidő megjelölésével – **felhívja feladatának teljesítésére**. Az Abtv. azt is meghatározza, hogy mi minősül a **jogalkotói feladat elmulasztásának**. Eszerint, ha

- a) **nemzetközi szerződésből** származó jogalkotói feladat elmulasztása valósul meg,
- b) **kifejezett jogszabályi felhatalmazásból** származó jogalkotói feladat ellenére nem került sor a jogszabály megalkotására, vagy
- c) a **jogi szabályozás** Alaptörvényből levezethető **lényeges tartalma hiányos**.

III. Az Alkotmánybíróság határozatainak jogkövetkezményei

a) Az Alkotmánybíróságnak az **Alaptörvény**, az Alaptörvény **módosítása** és a **jogszabály megsemmisítéséről**, a jogszabály **hatálybalépésének ideiglenes felfüggesztéséről**, az Országgyűlés **népszavazás** elrendelésével összefüggő határozatának vizsgálatáról, a **köztársasági elnök** tisztségtől való **megfosztásáról**, valamint az **Alaptörvény értelmezéséről** szóló **határozatát a Magyar Közlönyben közzé kell tenni**. Az Alkotmánybíróság **elrendelheti más** határozatának a Magyar Közlönyben való közzétételét is.

b) A **megsemmisített jogszabály** vagy jogszabályi rendelkezés **főszabályként** az **Alkotmánybíróság** megsemmisítéséről szóló **határozatának a hivatalos lapban való közzétételét követő napon hatályát veszti**, és e naptól **nem alkalmazható**, a kihirdetett, de hatályba nem lépett jogszabály pedig nem lép hatályba.

c) A **főszabály** tehát a megsemmisítő határozat közzétételét követő napon történő **hatályon kívül helyezés**. Ha az Alkotmánybíróság egyedi ügyben alkalmazott jogszabályt **semmisít meg**, a megsemmisített jogszabály az Alkotmánybíróság **eljárására okot adó ügyben nem alkalmazható**. A **jogszabály megsemmisítése** – legtöbbször – **nem érinti** a határozat közzététele napján vagy azt **megelőzően létrejött jogviszonyokat**. Az ex nunc megsemmisítés alól azonban vannak **kivételek**.

ca) Az **egyik kivételt** az jelenti, hogy az Alkotmánybíróság az **általában alkalmazott megoldástól eltérően is** meghatározhatja az Alaptörvénnyel ellentétes jogszabály hatályon kívül helyezését, illetve a megsemmisített jogszabály alkalmazhatatlanságát, **ha** ezt az **Alaptörvény védelme**, a **jogbiztonság** vagy az **eljárást kezdeményező különösen fontos érdeke** indokolja.

cb) A **másik kivételt** az jelenti, hogy az Alkotmánybíróságnak el kell rendelnie az alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazása alapján jogerős határozattal befejezett büntetőeljárás és szabálysértési eljárás felülvizsgálatát, ha az eljárásban alkalmazott jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés semmisségéből a **büntetés**, illetve az intézkedés **csökkentése** vagy **mellőzése**, valamint a büntetőjogi, illetve a szabálysértési **felelősség alóli mentesülés** vagy annak **korlátozása** következne.

D) Az Alkotmánybíróság működési rendje és eljárási szabályai

Az Alkotmánybíróság – jellegének és rendeltetésének megfelelően – **speciális szabályok szerint működik** és sajátos **eljárási előírások** vonatkoznak rá, amelyek egy részét az Abtv., a részletes szabályokat pedig az Alkotmánybíróság ügyrendje határozza meg.

I. Az eljárás indítványozására vonatkozó szabályok

a) Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény és az Abtv. szerint **az arra jogosult indítványa alapján** jár el, bár szűk körben, **kivételesen hivatalból** is eljárhat. Az **indítványnak határozott kérelmet** kell tartalmaznia. Az Alkotmánybíróság által lefolytatott **vizsgálat** – főszabály szerint – **a megjelölt alkotmányossági kérelemre korlátozódik**.

b) Az eljárás megindítására vonatkozó **írásbeli indítványt közvetlenül az Alkotmánybíróságnál** kell előterjeszteni, **de az alkotmányjogi panasz** iránti indítványt az ügyben első fokon eljáró bíróságnál kell az Alkotmánybírósághoz címezve benyújtani. Az indítványozó azonos tartalmú indítványt **ismételten** csak akkor terjeszthet elő, ha az előző kérelem alapjául szolgáló okok jelentős mértékben megváltoztak. Az alkotmányjogi panasz kivételével az Alkotmánybírósághoz **benyújtott indítvány nem vonható vissza**.

II. Az eljáró szervek

Az Alkotmánybíróság a **döntéseit** – az Abtv.-ben és az Ügyrendben megállapított szabályoknak megfelelően – **a) teljes ülésben, b) tanácsban** vagy **c) egyesbíróként eljárva** hozza meg. Az **eljárás** – főszabály szerint – **nem nyilvános**. A tanács és az egyesbíró a döntéseit az Alkotmánybíróság hatáskörében eljárva hozza meg.

III. Az eljárás főbb szabályai

a) Az **eljárás előkészítését a főtitkár** végzi: előzetesen vizsgálja, hogy az **indítvány alkalmas-e** alkotmánybírósági eljárás megindítására, **megfelel-e** az indítványra vonatkozó **formai és tartalmi követelményeknek**, valamint **fennállnak-e** eljárást gátló akadályok.

b) Az **eljárás főbb általános szabályai** szerint az Alkotmánybíróság az indítványok érdemében rendszerint a **rendelkezésre álló iratok alapján** hoz döntést. Az Alaptörvény azonban lehetővé teszi, hogy az Alkotmánybíróság a jogszabály megalkotóját, a törvény kezdeményezőjét vagy képviselőjüket **meghallgassa**, illetve **véleményüket** eljárása során **beszerezze**, ha az ügy a személyek széles körét érinti. Az eljárásnak ez a szakasza **nyilvános**.

c) Az Alkotmánybíróság az indítvány tárgyában **ideiglenes intézkedést két esetben** hozhat.

ca) **Egyfelől** ha a rendes bíróság az **alkotmányjogi panaszban támadott döntés végrehajtását** az Alkotmánybíróság eljárásának befejezéséig nem függesztette fel, akkor az Alkotmánybíróság eljárásában **kivételesen a kifogásolt döntés végrehajtásának felfüggesztésére** hívja fel a **bíróságot**, ha az az alkotmánybírósági eljárás várható tartamára vagy a várható döntésre tekintettel, súlyos és helyrehozhatatlan kár vagy hátrány elkerülése érdekében, vagy más fontos okból indokolt.

cb) **Másfelől** ha az Alkotmánybíróság az **utólagos normakontroll eljárásban** kihirdetett, de **hatályba nem lépett jogszabály** vagy jogszabályi rendelkezés vizsgálata során az alaptörvény-ellenesség fennállását **valószínűsíti**, kivételesen felfüggesztheti az indítványban megjelölt jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés hatálybalépését, ha **súlyos és**

helyrehozhatatlan kár vagy hátrány elkerülése, az Alaptörvény vagy a **jogbiztonság védelme** érdekében azonnali intézkedésre van szükség.

IV. Az Alkotmánybíróság döntései

a) Az Alkotmánybíróság **érdemi határozatával elbírálja a tárgyalta indítványt**, és dönt az eljárása során szükségszerűen felmerülő egyéb kérdésekben. A testület az **ügy érdemében** – és a jogszabály hatálybalépésének **ideiglenes felfüggesztése** tárgyában – **határozattal**, az eljárás során felmerült **minden más kérdésben végzéssel** dönt. A testület a döntését – az alkotmányjogi panasz befogadásának visszautasítása kivételével – **részletesen indokolni köteles**.

A szavazásban **kisebbségben maradt alkotmánybíró** – aki a testület döntésével nem ért egyet – az ülés által megvitatott **eltérő álláspontját** – annak írásbeli indoklásával együtt – **különvélemény formájában** jogosult a döntéshez csatolni. A döntés érdemével egyetértő alkotmánybíró pedig a **többségétől eltérő** és az ülés által megvitatott **indokait párhuzamos indokolás formájában** csatolhatja a döntéshez.

b) Az Alkotmánybíróság a **döntését kézbesítés útján közli** az indítványozóval, az alkotmányjogi panaszt továbbító bírósággal és azzal az érintettel, akinek a részére a közlést szükségesnek tartja. Az Alkotmánybíróság a döntéseit az Alkotmánybíróság Határozatai c. hivatalos lapban közzéteszi, valamint Hivatalának honlapján az Abtv. szabályai szerint hozzáférhető.

c) Mivel az Alkotmánybíróság eljárása egyfokú eljárás, a **döntése ellen fellebbezésnek nincs helye**.